

Stigende uddannelsesniveau kan redde arbejdsstyrken

Selvom væksten i uddannelsesniveauet har været faldende de seneste år, så kan den beskedne stigning, der har været, alligevel løfte arbejdsstyrken med knap 32.000 personer i 2019. Det kunne og burde dog være meget bedre. Det vil kunne bidrage yderligere med godt 15.000 personer i arbejdsstyrken i 2019, hvis regeringen når sit mål om, at mindst 95 pct. af en ungdomsårgang får en uddannelse.

af Uddannelsesøkonom **Kristine Juul Pedersen**

21. august 2009

Analysens hovedkonklusioner

- Væksten i uddannelsesniveauet har været faldende de seneste år - fra 0,6 pct. årligt i 1980'erne og 1990'erne til 0,2 pct. i det nye årtusinde.
- Selv den begrænsede stigning, der har været i uddannelsesniveauet, løfter imidlertid arbejdsstyrken med knap 38.000 personer i 2019.
- Hvis regeringen kunne nå sit mål om, at mindst 95 pct. af en ungdomsårgang skal gennemføre en ungdomsuddannelse, vil det kunne bidrage med yderligere 15.000 personer i arbejdsstyrken i 2019.
- Analyser dokumenterer, at et markant øget uddannelsesniveau er en af nøglerne til finansieringen af fremtidens velfærdssamfund, fordi øget uddannelse kan øge arbejdsstyrken markant. En målrettet satsning på øget uddannelse er på den måde et alternativ til store reformer på arbejdsmarkedet.

Kontakt

Direktør

Lars Andersen

Tlf. 33 55 77 17

Mobil 40 25 18 34

la@ae.dk

Presseansvarlig

Janus Breck

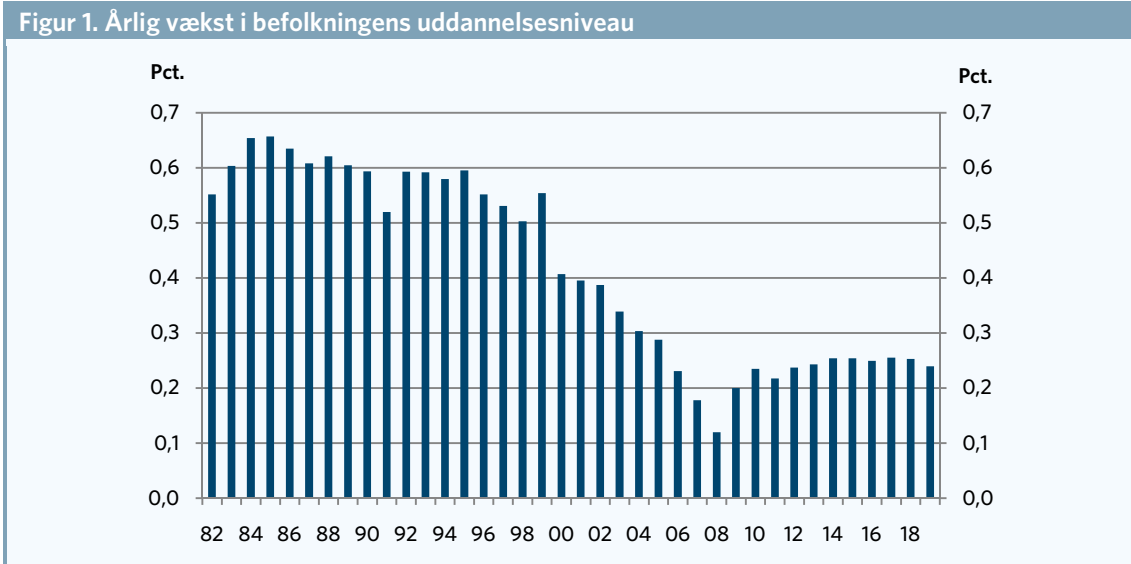
Tlf. 33 55 77 25

Mobil 40 61 34 38

jb@ae.dk

Faldende vækst i befolkningens uddannelsesniveaue

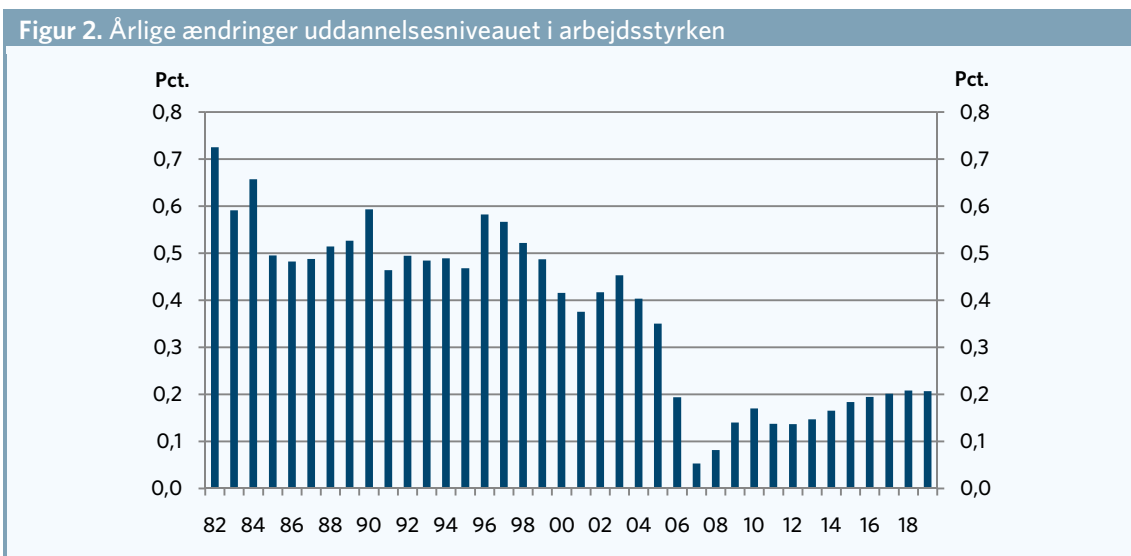
Som det fremgår af figur 1, er den stigning, der har været i befolkningens uddannelsesniveaue, faldet de seneste år. Hvor uddannelsesniveaue steg med ca. 0,6 pct. om året i 1980'erne og 1990'erne, er det gået gradvist ned ad bakke i det nye årtusinde. Fastholdes de unges uddannelsesniveaue på det niveau, vi ser i dag, er der udsigt til, at uddannelsesniveaue frem til 2019 kun vil stige med under halvdelen af det, vi så i 1990'erne.

Anm.: Befolkningen mellem 15 og 74 år. Uddannelsesniveaue er et mål, som viser, hvor mange måneders uddannelse befolkningen i gennemsnit har modtaget.

Kilde: AE-beregninger på baggrund af IDA og AEs uddannelsesmodel.

Figur 2 viser den tilsvarende udvikling for arbejdsstyrken. Som det fremgår, har der i arbejdsstyrken ligesom for hele befolkningen været en faldende årlig vækst i uddannelsesniveaue. Væksten i uddannelsesniveaue for arbejdsstyrken er således gået fra i gennemsnitlig at udgøre omkring 0,5 pct. pr. år til at udgøre omkring 0,2 pct. pr. år.

Anm.: Arbejdsstyrken mellem 15 og 74 år. Uddannelsesniveaue er et mål, som viser, hvor mange måneders uddannelse befolkningen i gennemsnit har modtaget.

Kilde: AE-beregninger på baggrund af IDA og AEs uddannelsesmodel.

Årsagen til den markante vækst i uddannelsesniveaut i 1980'erne og 1990'erne var både, at de unge, som trådte ind på arbejdsmarkedet, i højere grad end tidligere fik en uddannelse. Samtidig var der blandt de ældre, der forlod arbejdsmarkedet, en stor gruppe af ufaglærte. Denne forskel er imidlertid blevet udvisket inden for de seneste år.

Tabel 1 viser andelen af ufaglærte for nogle udvalgte aldersgrupper. Som det fremgår, er forskellene på generationernes uddannelsesniveau ikke længere helt så udtalte. Andelen af ufaglærte 65-årige er således faldet langt mere end andelen af ufaglærte 26-årige og 35-årige. Faktisk er andelen af ufaglærte blandt 26-årige steget i 2008.

Der er dermed sket en udligning mellem generationerne, som gør, at der ikke er den samme automatiske store uddannelsesgevinst at hente i, at unge generationer afløser ældre generationer på arbejdsmarkedet.

Tabel 1. Andel ufaglærte					
	1990	1995	2000	2005	2008
26-årige	31.7	27.8	24.6	24.1	28.2
35-årige	36.7	33.5	26.0	23.1	20.2
65-årige	65.8	60.1	53.2	45.5	40.4

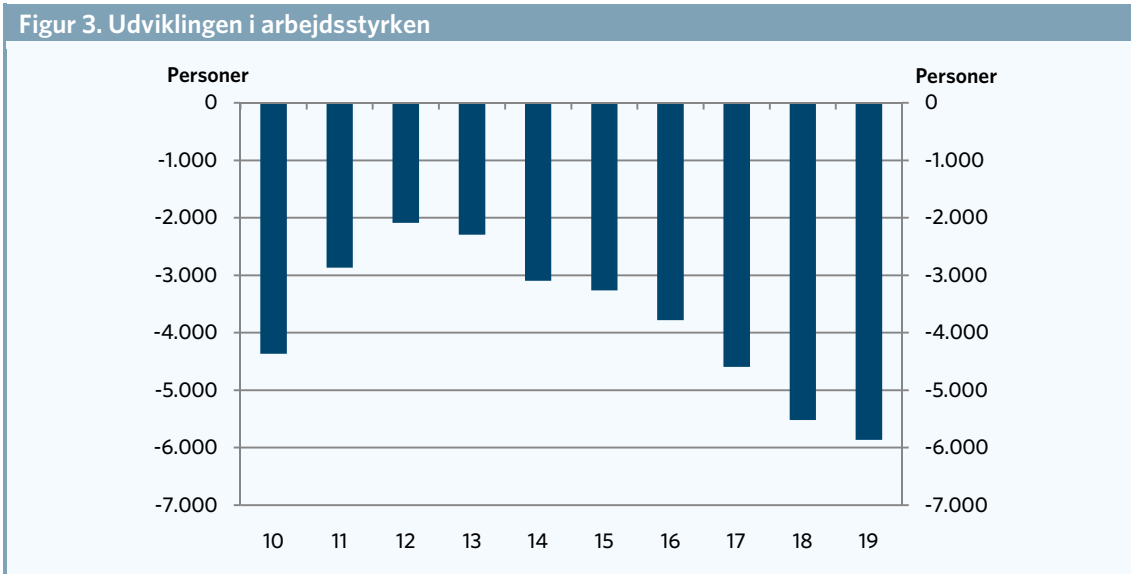
Kilde: AE-beregninger på baggrund af IDA og AEs uddannelsesmodel.

Stigning i uddannelsesniveau har positiv effekt på arbejdsstyrken

Det er veldokumenteret, at der i de kommende år er nogle store årgange, som går på pension, mens der ikke er tilsvarende store yngre generationer, som træder ind på arbejdsmarkedet. Resultatet er umiddelbart en faldende arbejdsstyrke.

En ren demografisk arbejdsstyrkefremskrivning tager udgangspunkt i befolkningens arbejdsmarkeds-knytning ud fra deres køn, alder og herkomst. Hvis man regner med en uændret erhvervsdeltagelse i de kommende år for netop disse grupperinger, så vil sammensætningen af køn, alder og herkomst for de 15-74-årige betyde en faldende arbejdsstyrke.

Denne udvikling ses i figur 3. Figur 3 viser den årlige demografiske ændring i arbejdsstyrken, når der alene tages højde for køn, alder og herkomst. Det fremgår tydeligt, at arbejdsstyrken falder i hele perioden frem til 2019. I hele perioden falder arbejdsstyrken med knap 40.000 personer.

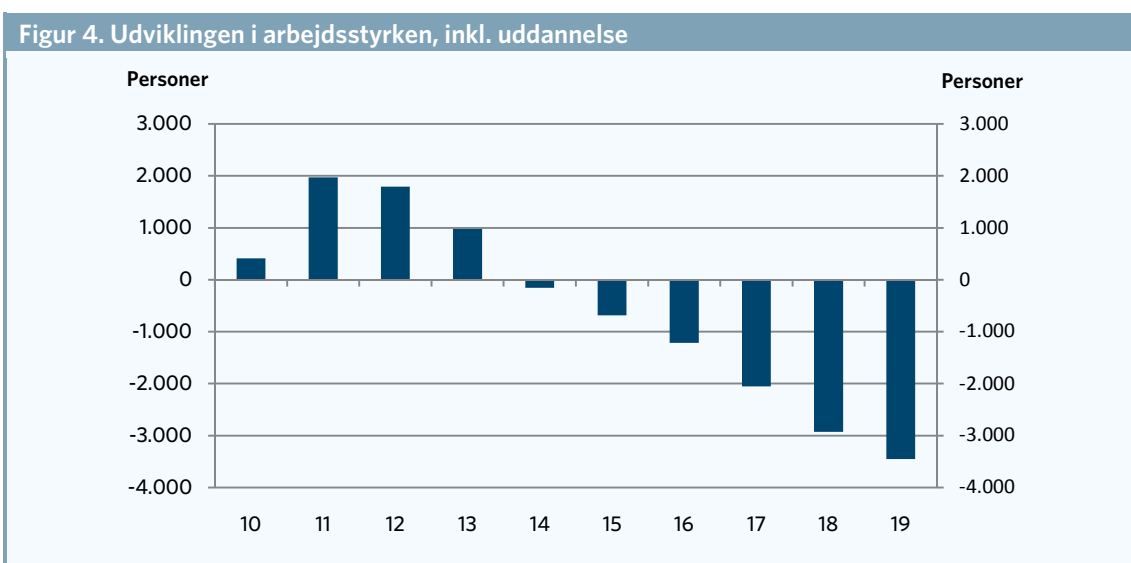

Anm.: Arbejdsstyrken mellem 15 og 74 år.
 Kilde: AE beregninger på baggrund af IDA og AEs uddannelsesmodel.

Alene at kigge på køn, alder og herkomst, når man skal beregne folks arbejdsmarkedstilknøytning, er imidlertid en forenkling af problematikken. Der er nemlig store forskelle på arbejdsmarkedstilknøytning alt efter, hvilken uddannelse man har. Folk med en faglig eller videregående uddannelse har f.eks. en større arbejdsmarkedstilknøytning og mindre risiko for tidlig tilbagetrækning, end ufaglærte har.

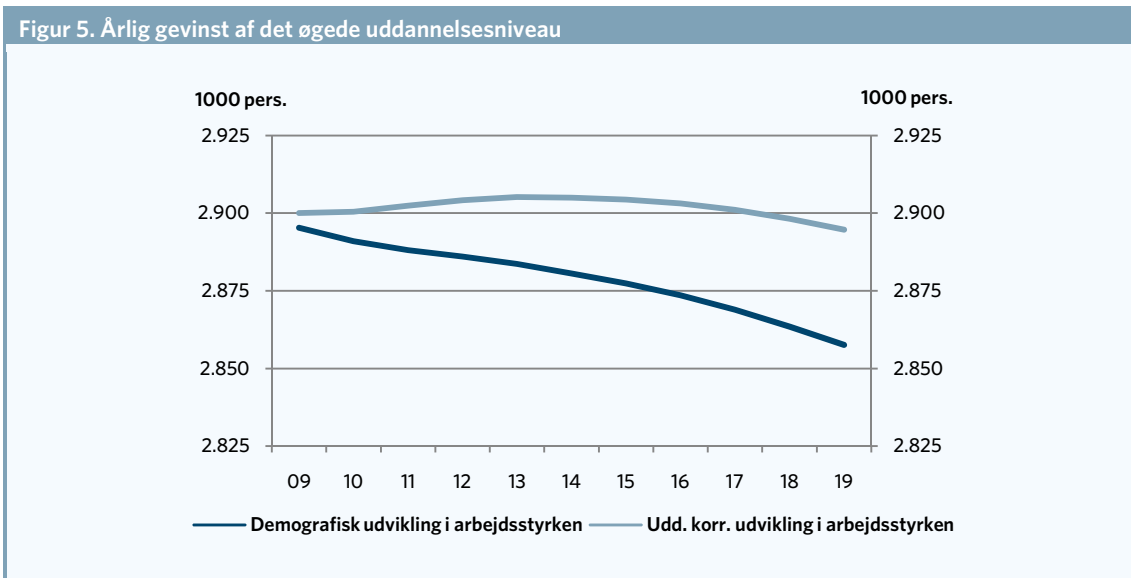
Tager man tager højde for dette i fremskrivningen af arbejdsstyrken, viser det sig rent faktisk, at den lille vækst, der fortsat er i befolkningens uddannelsesniveau, faktisk "redder" os fra et stort fald i arbejdsstyrken.

Figur 4 viser den årlige ændring i arbejdsstyrken, når man tager højde for befolkningens stigende uddannelsesniveau og dermed bedre arbejdsmarkedstilknøytning. Som det ses af figuren, får stigningen i uddannelsesniveaue et positiv effekt på den årlige ændring i hele perioden. I perioden frem til 2013 vender det ligefrem udviklingen fra et fald i arbejdsstyrken til en stigning. I perioden fra 2014 frem til 2019 er det kraftige fald, vi så i arbejdsstyrken i figur 3, reduceret kraftigt.

Anm.: Der er alene medtaget personer mellem 15 og 74 år.
 Kilde: AE-beregninger på baggrund af IDA og AEs uddannelsesmodel.

Den positive effekt af det højere uddannelsesniveau trækker således i den rigtige retning for arbejdsstyrken. I figur 5 er vist den samlede udvikling i arbejdsstyrken for dels den rent demografiske udvikling, og dels når der tages højde for befolkningens stigende uddannelsesniveau. Det får den betydning, at faldet i arbejdsstyrken går fra at udgøre knap 38.000 personer til kun at udgøre godt 5.000 personer. Det øgede uddannelsesniveau har således "reddet" os med godt 32.000 personer.

Anm.: Der er alene medtaget personer mellem 15 og 74 år.
 Kilde: AE-beregninger på baggrund af IDA og AEs uddannelsesmodel.

Når det er sagt, så kunne og burde det være meget bedre. Der er stadig tale om en faldende vækst i uddannelsesniveaet, som ikke harmonerer med et stort behov for uddannet arbejdskraft til at modstå det demografiske pres og til at modstå de stigende krav, der følger den teknologiske udvikling og af den stigende globalisering.

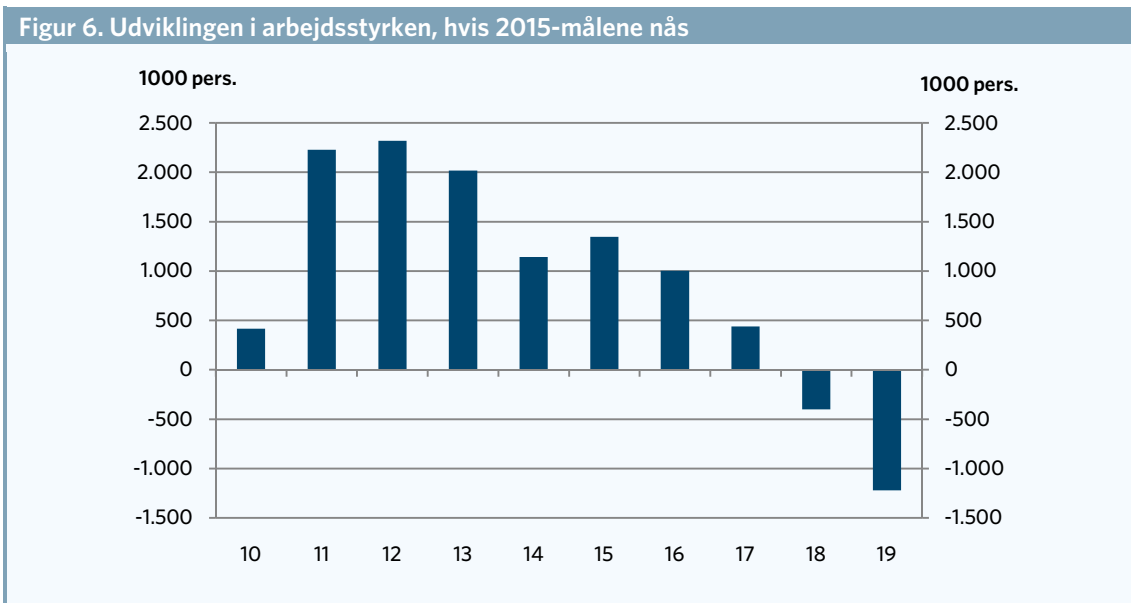
Stor effekt på arbejdsstyrken af højere uddannelsesniveau

Regeringen har et mål om, at 95 pct. af en ungdomsårgang i 2015 skal have en kompetencegivende uddannelse. Derudover skal mindst 50 pct. af denne ungdomsårgang have fuldført en videregående uddannelse. Som det ser ud lige nu, er det ikke et realistisk mål, medmindre der sker en markant indsats på området.

Med udgangspunkt i AEs uddannelsesmodel er der foretaget en række beregninger på, hvor kraftig en indsats der skal til, før målet kan nås. Vi har opstillet et scenarie, hvor vi både kan forbedre optaget til ungdomsuddannelserne samtidig med, at vi kan mindske frafaldet fra ungdomsuddannelserne (se detaljer i bilag sidst i analysen). Med udgangspunkt i en ungdomsårgang i 2015 viser beregningerne, at det kan lykkes at nå regeringens mål, hvis optaget til og frafaldet på ungdomsuddannelserne forbedres med hele 75 procent.

I modellen er der regnet med en implementering af uddannelsesløftet, således at tilgangen til og frafaldet fra ungdomsuddannelserne forbedres med samlet 75 procent, fordelt på årene 2010, 2012 og 2014. Hvis dette rent faktisk kunne lykkes, vil det til gengæld kunne bidrage betydeligt til arbejdsstyrkens udvikling.

Figur 6 viser den årlige ændring i arbejdsstyrken, såfremt det lykkes at effektuere denne forbedring af unges uddannelsesniveau. Som det ses, sker der en markant forbedring i arbejdsstyrken. Samlet set ville det betyde en gennemsnitlig årlig forbedring af arbejdsstyrken på ca. 1.500 personer frem til 2019.

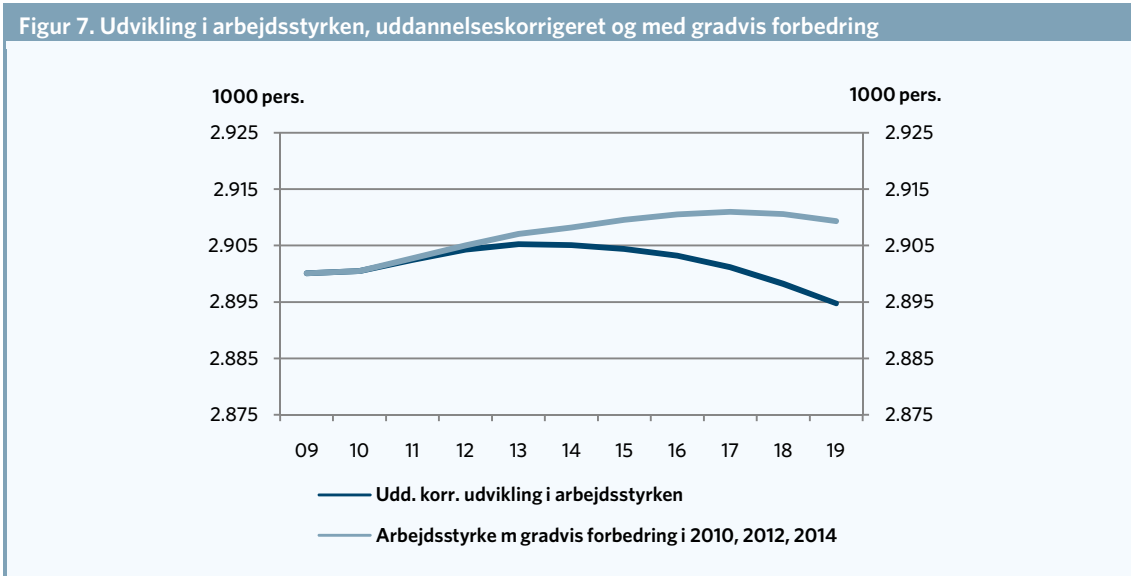
Anm.: Der er alene medtager personer mellem 15 og 74.
 Kilde: AE-beregninger på baggrund af IDA og AE's uddannelsesmodel.

Hvis det kunne lykkes regeringen at nå målet om, at 95 pct. af en ungdomsårgang skal have en ungdomsuddannelse og mindst 50 pct. skal have en videregående uddannelse, ville det altså medføre en afgørende stigning i arbejdsstyrken.

Ikke alene ville det kunne rette op på den demografisk nedadgående tendens i arbejdsstyrken, det ville rent faktisk kunne få løftet arbejdsstyrken med knap 15.000 personer i 2019 sammenlignet med situationen, hvor vi ikke gør noget. Et løft som befolkningsudviklingen i høj grad dokumenterer, at der i høj grad er brug for.

Fremtidens velfærd kræver uddannelse

I figur 7 er indtegnet de to scenarier for udviklingen i arbejdsstyrken frem til 2019. Den ene kurve viser udviklingen i arbejdsstyrken, hvis der ikke gøres noget, men der tages højde for befolkningens stigende uddannelse. Den øverste kurve viser udviklingen i arbejdsstyrken, hvis regeringen når sit mål ved gradvis at forbedre afgangsmønstrene med 75 pct. i 2015.

Anm.: Der er alene medtaget personer mellem 15 og 74 år.
 Kilde: AE-beregninger på baggrund af IDA og AEs uddannelsesmodel.

Med udgangspunkt i den rent demografiske arbejdsstyrkefremskrivning, hvor der alene blev skelet til befolkningens arbejdsmarkedstilknytning i forhold til køn, alder og herkomst, giver det en gevinst på knap 32.000 ekstra i arbejdsstyrken, når der tages højde for befolkningens stigende uddannelsesniveaue. Hvis regeringen kommer i mål med, at 95 pct. skal gennemføre en ungdomsuddannelse, så kan man tilføje yderligere knap 15.000 personer til arbejdsstyrken. Det giver en samlet gevinst på næsten 50.000 personer, og vi ender med en arbejdsstyrke i 2019, der er knap 10.000 personer større end i 2009.

Analysen dokumenterer altså, at et markant øget uddannelsesniveaue er en af nøglerne til finansieringen af fremtidens velfærdssamfund, fordi øget uddannelse kan øge arbejdsstyrken markant. På den måde er en målrettet satsning på øget uddannelse et alternativ til store reformer på arbejdsmarkedet.

2010 er imidlertid lige om hjørnet, og forbedringer på 75 pct. i perioden fra 2010 til 2014 er voldsomme forbedringer i uddannelsesmønstrene, som man ikke kan forvente sker af sig selv. Der skal derfor politisk handling til, hvis ikke målet om, at 95 pct. af en ungdomsårgang skal have en ungdomsuddannelse, skal gå hen og blive ønsketænkning.

For selvom uddannelsesniveaue stadig stiger, så er væksten faldende og ikke stor nok til at kunne afbøde hele faldet i arbejdsstyrken. Hvis ikke væksten skal gå helt i stå - og hvis skal vende kurven i arbejdsstyrkens udvikling - er det altafgørende, at det får højere prioritet, at flere unge får såvel ungdomsuddannelse som videregående uddannelse. Et stigende uddannelsesniveaue kan redde fremtidens arbejdsstyrke, men det kommer ikke af sig selv.

Bilag

Fremskrivning af uddannelsesudbuddet

AE har udviklet en detaljeret model til fremskrivning af befolkningens fremtidige uddannelsesniveau under den grundantagelse, at uddannelsesindsatsen i fremtiden fastholdes på niveauet i dag. Mere præcist antages det, at overgangssandsynlighederne i uddannelsessystemet fastholdes på niveauet for det seneste historiske år. For givet køn, alder og herkomst er overgangssandsynlighederne defineret ud fra kombinationen den højeste fuldførte uddannelse, igangværende uddannelse samt tilbagelagt studietid på den igangværende uddannelse. Det indebærer f.eks., at hvis en 20-årig mand af dansk oprindelse med en afsluttet ungdomsuddannelse i dag har 5 procent chance for at starte på en lang videregående uddannelse indenfor samfundsvidenskaberne, så antages alle fremtidige 20-årige mænd af dansk oprindelse at have samme tilbøjelighed til at starte på en lang samfundsvidenskabelig uddannelse.

Fremskrivningsmodellen indebærer, at befolkningens uddannelsesfordeling på langt sigt nærmere sig en konstant fordeling svarende til det uddannelsesniveau, en ungdomsgeneration i dag vil opnå. Undervisningsministeriet beregner efter nogenlunde samme principper en såkaldt uddannelsesprofil, der netop belyser det langsigtede uddannelsesniveau, en ungdomsgeneration vil få ved uændret "adfærd". For at sikre, at AEs model giver samme uddannelsesprofil som Undervisningsministeriet, foretages en skalering af overgangssandsynligheder.

På baggrund af uddannelsesfremskrivningen beregnes udviklingen i arbejdsstyrken ved at antage, at erhvervsfrekvenserne i fremtiden er de samme som i dag - opdelt på køn, alder, herkomst og uddannelse.

Med udgangspunkt i AEs uddannelsesmodel har vi forbedret tilgangen til ungdomsuddannelserne og frafaldet fra ungdomsuddannelserne. Dette gøres ved at manipulere overgangssandsynlighederne. Hvis f.eks. en 20-årig mand af dansk oprindelse sidste år var i gang med en ungdomsuddannelse, men i år er frafaldet denne uden at afslutte den, så vil vi lade ham ligne de øvrige 20-årige mænd af dansk oprindelse, som fortsætter studierne. Det vil vi gøre for ham og 75 pct. af dem, som falder fra ungdomsuddannelserne begyndende med en forbedring på 25 pct. i hhv. 2010, 2011 og 2012.

På samme vis er der ændret gradvist i tilgangsmønstrene.